

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

אוצרות הפרשה

פרשת "שמיני"

"זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'" [ט, ו].

עיקר גדול בענייני עבודת ה' מלמד רבי אברהם אזולאי זצ"ל בעל "יחסד לאברהם" על פי פסוק זה: דע לך – הוא כותב – שאם האדם יהיה ארבע מאות ימים בקדושה, יתפלל אל ה' ויעבוד אותו, מובטח לו שיצר הרע לא ישלוט בו ונשמתו תשכון בגן עדן, ומי שיעברו עליו ארבע מאות יום ללא הרהור תשובה אחד – כבר אבדה נשמתו מן העולם. אין הכוונה שבמשך כל היום עליו רק לעבוד את ה', אלא שלא יעבור עליו יום בלי התעוררות לעבודת ה'. רמז לכך בכתוב: "זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו" –

תיבת 'תעשו' נחלקת ל-ת-עשו. כדי לבטל את 'עשו' שמסמל את היצר הרע, וכוחו הוא בארבע מאות, שנאמר שהיה הולך אל יעקב וארבע מאות איש עמו – יש לעבוד ת' יום, וכשעושים זאת 'וירא אליכם כבוד ה'" – תראו את כבוד ה' ותכניעו את היצר הרע.

רבנו אברהם אזולאי אומר, שזהו הטעם לכך שהקב"ה נתן לנו בכל שנה את חג הפסח. בשנה שלמה – בין פשוטה ובין מעוברת – תמיד יש פחות מארבע מאות יום, וכל אחד מבער את החמץ, ואין מי שבביעור חמץ אינו מהרהר תשובה בליבו!...

על כוח ההתעסקות הרצופה בענייני עבודת ה' העיד מעשה שהיה עם תלמידי הגאון מוילנא – הגאון הורה לתלמידיו שמי מהם שילמד אלף לילות ברציפות בקדושה ובטהרה, לאו דווקא כל הלילה, רק שלא יעבור עליו לילה שלא יעסוק בו בתורה, יזכה לרוח הקודש וישלוט על היצר הרע.

מיד קיבלו על עצמם כמאה תלמידים, ובראשם רבי חיים מוולוז'ין, לעשות כך. הם החלו לעסוק בתורה מדי לילה בלילה. כעבור עשרים לילות נואש אחד ונפל. השאר המשיכו, אבל כוחותיהם הלכו ואזלו, ומיום ליום הלך מספרם והדלדל. בלילה התשע מאות התיאש התלמיד האחרון, זולת רבי חיים מוולוז'ין, שעדיין הצליח להישאר.

לקראת הלילה האלף הגיעו כל תשעים ותשעה החברים לבית המדרש, ועימם אנשים רבים מאנשי העיר, להיות עם רבי חיים בסיום. אם הם עצמם לא זכו – לכל הפחות ישתתפו עמו.

לפתע פתאום הבריקו בשמים ברקים ורעמים, קול רעש גדול נשמע, והאדמה החלה לרעוד תחתם.

רבי חיים מוולוז'ין, שהתכוון לדרוש בפניהם כל הלילה בדברי תורה, לא יכול היה להשמיע מאומה, בשל הרעש האדיר. השטן, שלא יכול היה לסבול את המעמד הקדוש הזה ניסה בכל כוחו ויכולותיו למנוע מהם לעסוק בתורה בלילה הזה!

נעמד רבי חיים מוולוז'ין ליד ארון הקודש, פתח אותו ואמר: "ריבונו של עולם, לא נלחמתי בכוחות הרשע בשום דרך על-טבעית, על אף שמורי ורבי לימד אותי את "ספרא דצניעותא".

ספרא דצניעותא הנו ספר שיש בו סודות הזוהר, ונקרא כך משום שיש להצניע את הדברים שבו. רבי חיים מוולוז'ין כתב פרוש על ספר זה, כפי שקיבל מרבו הגאון. מלבד זאת ערך הקדמה לספר זה, ודבריו שם עמוקים ביותר, עד שאמרו כי על כל עמוד שכתב אפשר לכתוב ספרים שלמים כדי לבראו...

יכולתי להשתמש בכוחות הרגילים שנתן לי הקב"ה. אם כן, איך בא השטן העשוי אש ונלחם עמי בכוחות שאינם טבעיים? מיד שתקה הארץ, ורבי חיים ישב ודרש לפניהם בדברי תורה כל אותו הלילה.

הנה כי כן, אדם שזוכה לקחת זמן מסוים ולהקדישו ברציפות לעבודת ה' בקדושה ובטהרה, זוכה להכניע בכך את יצרו הרע וכן את השטן, ולהגיע למעלה רוחנית עצומה! (דורש ציון).

"וישא אהרון את ידיו אל העם ויברכם" [ט, כב].

"ידיו" – "ידיו" כתיב, חסר יו"ד. ומדוע?

המדרש מפרש שהגביה את ידו הימנית קצת יותר מידו השמאלית. ולכן, מובא בשם רבנו האר"י ז"ל (ובעצם אלו דברי הזוהר), שהכהן המברך ברכת כהנים, לא יושיט את שתי ידיו באותו קו, אלא היד הימנית תהיה מעט יותר גבוהה מהשמאלית, לקיים מה שנאמר: "ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל".

רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל היה נלחם בזמנו נגד אלו הגוברים תשלום עבור ברכות, כמו הבאות של ימינו הטוענים שכל שהציק יהיה שמן יותר, כך יש סיכוי שהברכה תחול ותשפיע יותר...

לפי דרכו היה אומר: אהרון הכהן לא נטל כסף מאלו שהיה מברך אותם, לכן נאמר: "וישא אהרון את ידו אל העם ויברכם" – חסר יו"ד, הראה את ידיו אל העם, שהן חסרות – ריקות, הוא לא נטל מהם ממון, לא "לתיקון" ולא לברכה.

הרב חיד"א בספרו "כיסא דוד" מביא בשם מהריט"ץ, שאדם הרוצה ללכת לחכם או לצדיק, שיתפלל עליו שיוושע – ילך לצדיק שאינו נהנה מאחרים, כמו למשל רבי פנחס בן יאיר שאמרו עליו שמיום עמדו על דעתו לא נהנה משל אחרים, ואפילו לא משל אביו. ולמה? כי אדם שנהנה מאחרים, הקב"ה לא כל כך שומע את תפילתו. אבל חכם שאינו נהנה מאחרים, תפלתו זכה וטהורה, והיא עולה למעלה ועושה רושם גדול בשמים.

עניין זה של מיתת שני בני אהרון הוזכר כאן, בפרשת שמיני, והתורה חוזרת ומזכירה זאת שוב בפרשת אחרי מות: "אחרי מות שני בני אהרון". יש להבין מה טעמה של חזרה זו. הזוהר הקדוש תרץ, שמאחר שפרשת אחרי מות עוסקת בסדר העבודה של יום הכפורים, הזכירה התורה את מיתת שני הצדיקים, כדי ללמד: שכשם שיום הכפורים מכפר, כך מיתתם של צדיקים מכפרת. הזוהר מביא טעם נוסף, וזה לשונו: ביום הכפורים אנו מייחלים לכפרת עוונות, וכשישמעו ישראל,

ויצטערן על אובדן הצדיקים – על ידי כך יזכו לכפרת עוונות! שכן כל מי שמצטער על אובדן הצדיקים, או מוריד דימעה עליהם – הקב"ה מכריז עליו ואומר: "יסר עונך וחסטתך תכופר".

הזוהר מסיים: שלא זו בלבד שהוא זוכה לכפרת עוונות. אלא יזכה שלא ימותו בניו בחייו, ועליו הכתוב אומר: "יראה זרע יאריך ימים" (דורש ציון).

"ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו" [י,א].

בשנותנים הגחלים לתוך הכלי, הן שוקעות מבעורן, שכל זמן שהן על המוקד הן לוחשות, ועל ידי נתינתן בבלי נחות מלחישתן. והכלי שמושמים בו הגחלים נקרא מחתה, שבו נעשו הגחלים עוממות.

מעשה באלעזר, שבאחד הימים צלה בשר על גבי גחלים. לאחר הסעודה חפש היכן להשליך את הגחלים. מכיון שלא מצא מקום מתאים, החליט לרוקן את הגחלים לתוך ה"סמון" [פח אשפה סמוך קרקע]. ואולם, הגחלים לא היו כבויים לגמרי אלא עוממות ואמנם לא היתה בהן להבת אש, אבל הן עדין לא קבו לחלוטין וחמן עדין היה רב. אלעזר לא דאג לשפך על הגחלים מים ולדא שהן כבויים, אלא נהג בטפשות וברשלנות, ורוקן את כל הגחלים לתוך הסמון.

לפתע נשמעו צרחות וזעקות-שקר נוראיות... מהיכן הגיעו קולות הצנחה? - מתוך הסמון... התברר שמספר רגעים קודם לכן נרד אביון בשם פינחס לתוך פח הסמון כדי לחפש ולדלות מציאות ומזון... [היתה זאת שעת לילה די מאחרת, והעניינים הניח שלא רבים ישליכו פעת שקיות אשפה לסמון].

הגחלים גרמו לפינחס לכביות קשות, ועכשיו הוא בא ותובע את אלעזר לשלם לו עבור הנזק והצער הנורא שגרם לו. לעצמו טוען אלעזר: "ההזק גרם באנס גמור, כי איך יכלתי להעלות על דעתי מציאות כה נדירה וחרירה של אדם שנקנס לתוך הסמון העמוק?... עם מי הדין?"

תשובה

בתוספות במסכת בבא קמא (ס"ב). מבאר, שאם אדם השליך ארצו של חברו לנהר, והתברר שחברו הניח בארצו מרגליות, אזי אם אין דרכם של הבריות להניח מרגליות בארצו שפנה, המזיק פטור מדמי המרגליות, כי לא היה עליו להעלות על דעתו שבארצו מטמן אוצר שפנה, והנזק פשע בעצמו בך שהניח דברי ערך שפאלו בסתם ארצו.

אמנם, הרשב"א (שם) חולק על התוספות, וסובר שיש לחיב את המזיק, הואיל והוא נהג בפושע בהשליכו את הארצו לאבדון, ויש לחיב את המזיק במזיד גם על דמי המרגליות, הגם שהוא לא העלה על דעתו שהן מונחות בארצו. והיה מקום לטען ששאלתנו תלויה במחלקת הנ"ל; לשיטת התוספות, גם בענינו יש לפטר את אלעזר, כי לא היה עליו להעלות על דעתו שגמאצא בסמון בן אדם. ולשיטת הרשב"א, יש לדון לחיב את ראובן, כי הוא נהג בפושע כשהשליך את הגחלים הבוערות לאשפה.

אולם, יותר מסתבר שגם לשיטת הרשב"א יש לפטר את אלעזר, כי דברי הרשב"א אמורים על אפן שהנזק לא פשע בעצמו ולא הכשיר וזמן את ההזק, שכן אדם רשאי להטמין את מרגליותיו בתוך הארצו שלו, והמזיק בלבד הוא הפושע וגורם ההזק, כי מדוע השליך את ממון הוילת לנהר... בענינו, לעומת זאת, פינחס פשע בעצמו בהקנסו למקום שבו הוא עלול להנזק מהשליכת שקי אשפה בברים, או שבירי זכוכיות וכדומה, על ידי בני אדם שאינם אמורים להעלות על דעתם שבבתוך הסמון שוהה בן אדם. ואם היה רוצה להשמר מכן, היה עליו לתלות שלט על פתח הסמון המודיע על המציאות בתוכו... **לסכום:** אלעזר פטור מתשלום דמי הנזק שגרם לפינחס (אחת שאלת).

"האנפה" [יא, יט].

בא להזהיר שלא יכעס, כמו "אודה ה' כי אנפת בי" [ישעיה י"ב, א'], כי כעס בחיך בסילים ינוח. וכן אמרו בחז"ל (ס"ג).

האנפה דיה רגזניתא (שפתי בהו).

בדוכן הפלאפל של ראובן נמכרת מנה [פתה שלמה עם פלאפל] בעשרים שקלים, וחצי מנה בעשרה שקלים. באחד הימים הגיע אל דוכן הפלאפל יהודי בשם שמעון, ובקש מראובן: "תכין לי בבקשה חצי מנה פלאפל, תוסיף סלט ותתבל בך וכו'..." ראובן טעה והכין לשמעון מנה שלמה. שמעון קבל את המנה, ישב וסעד את נפשו, ולאחר שסיים לאכל את כל הפתה וברך ברכת המזון, נגש לשלם לראובן. הוא הגיש לפניו מטבע של עשרה שקלים, וחלה הגיב: "מנה כאן עולה עשרים". שמעון השיב מנגד: "בבקשתי רק חצי מנה, ואשלם רק על חצי מנה!"

"למעשה אכלת מנה שלמה", טען המוכר, "ולכן עליך לשלם את מלוא מחירה!"

השנים המשיכו להתכחש, עד ששמעון התקצף, הוציא שטר של עשרים שקלים וזרקו ברצו לעבר ראובן... ראובן התרגז עוד יותר, נטל את השטר, קרעו בכעס לשניים, וזרק בחמתו את שני החצאים על שמעון...

מה עשה שמעון? - נטל את שני החצאים, שב לביתו, והדביקם על ידי דבק-סלוטיפ. השטר היה נראה כמשלם, ושמעון קנה בו מוצרים במבצלה...

עכשיו בא שמעון ומבקש לבדר: (א) כמה היה עלי לשלם לראובן על מנת הפלאפל שאכלתי? (ב) לאחר שפבר שלמתי והוא זרק עלי בתורה את השטר, האם עלי לשוב אליו ולשלם לו?

תשובה

(א) היה מקום לטען, שלאחר שהקונה קבל מנה שלמה, הגיב בשתיקה ואכל בהנאה את פלה, הרי שיש בך הסכמה לקניית מנה שלמה.

אולם, אין זו טענה, וזאת משום שהקונה רשאי לטען, שהוא לא היה מעונין לקנות מנה שלמה אלא חצי מנה, אף לאחר שפבר קבל לידיו מנה שלמה בתבול המיחד שבקש, מסתבר שלמוכר לא תהיה אפשרות למכר מנה זו לאחרים [שכן כל לקוח מענין להזמין מנה עם תוספות לעצמו האיש, ולכן החליט הקונה לאכל את כל המנה שלמוכר ממילא לא היה מה לעשות בה].

והגם שהקונה אינו חיב לשלם על חצי המנה הנוספת שקבל מצד "דמי המקח", כי כאמור הוא לא רצה לקנותו, מפל מקום לאחר שאכל בהנאה גם את החצי הנוסף, הוא צריך לשלם למוכר מדין "נהנה", דהינו עבור הנאתו מאכילת חצי מנה זו. ונראה שישלם שני שלישים מדמי חצי המנה הנוספת שאכל (ראה שו"ע חו"מ סי' שמ"א ס"ד).

(ב) באשר לחובת החזרת התשלום לראובן, נראה שיש לפטר את הקונה, משום שלמעשה הוא כבר פרע את השכר לידיו של המוכר (וראה שו"ע חו"מ סי' ק"כ סי"ב שאפלו פרעו בעל כרחו נחשב לפרעון). והחלטת המוכר לקרע את השטר ולהשליכו, הרי זו "אבדה מדעת" (ראה נתיבות סי' רס"א סק"א).

לסכום: שמעון היה צריך להוסיף ולשלם עוד שני שלישים משני חצי המנה הנוספת שאכל (דהינו שני שלישים מעשרה שקלים). ולאחר שראובן קרע והשליך את השטר, שמעון אינו צריך לשלם לו מאומה. (אחת שאלת).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוראל חני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מונירה חני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מונירה ז"ל, לע"נ ר' עזיזולה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ סוסן בת ויקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן מרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנו ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ועל"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com